

IV. Η αναπλήρωση του Προέδρου της Δημοκρατίας

Λόγος αναπλήρωσης του Προέδρου της Δημοκρατίας συντρέχει *αφενός* μεν αν ο Πρόεδρος πεθάνει, παραιτηθεί ή κηρυχθεί έκπτωτος (οπότε *η θέση του μένει κενή* και κινείται αμέσως η διαδικασία εκλογής νέου Προέδρου κατά το άρθρο 32 Σ.), *αφετέρου* δε αν ο εν ενεργεία Πρόεδρος της Δημοκρατίας απουσιάζει στο εξωτερικό για περισσότερο από δέκα ημέρες ή κωλύεται για οποιονδήποτε λόγο (π.χ. ασθένεια) να ασκήσει τα καθήκοντά του (οπότε *εξακολουθεί βεβαίως να κατέχει το αξίωμά του*).

Και στις δύο περιπτώσεις *η αναπλήρωση είναι προσωρινή*. Διαρκεί είτε όσο διαρκεί η απουσία στο εξωτερικό ή το οποιοδήποτε άλλο κώλυμα του εν ενεργεία Προέδρου της Δημοκρατίας, είτε έως ότου ολοκληρωθεί η διαδικασία εκλογής νέου Προέδρου, που κινείται σε περίπτωση θανάτου, παραίτησης ή έκπτωσης του προηγούμενου Προέδρου της Δημοκρατίας. Ο θεσμός, επομένως, της προσωρινής αυτής αναπλήρωσης είναι τελείως διαφορετικός από την αυτόματη αντικατάσταση του Προέδρου της Δημοκρατίας (μόλις αυτός πεθάνει, παραιτηθεί ή κηρυχθεί έκπτωτος) από κάποιο άλλο μονοπρόσωπο όργανο, ο φορέας του οποίου καθίσταται πλέον οριστικά φορέας του προεδρικού αξιώματος και εγκαταλείπει την προηγούμενη θέση του, η οποία καταλαμβάνεται από άλλο φυσικό πρόσωπο. Αυτό συμβαίνει στην περίπτωση της άμεσης ανάληψης των καθηκόντων του Προέδρου των ΗΠΑ από τον Αντιπρόεδρο των ΗΠΑ, που συνεπάγεται και την έμμεση ανάδειξη νέου αντιπροέδρου.

Η αρμοδιότητα της προσωρινής αναπλήρωσης του Προέδρου της Δημοκρατίας ανατίθεται στον *Πρόεδρο της Βουλής* –αν δεν υπάρχει Βουλή (επειδή έληξε η περιόδός της ή διαλύθηκε), η αρμοδιότητα αυτή ανατίθεται στον Πρόεδρο της τελευταίας Βουλής, και, αν αυτός αρνείται ή δεν υπάρχει, στην *Κυβέρνηση συλλογικά*. Η προσωρινή αναπλήρωση του αρχηγού του κράτους είναι συνταγματικό καθήκον για τα όργανα αυτά, με μόνη εξαίρεση τον Πρόεδρο της τελευταίας Βουλής, ο οποίος μπορεί να αρνηθεί, ακριβώς επειδή η Βουλή έχει λήξει ή διαλυθεί και, άρα, έχουν ήδη προκηρυχθεί εκλογές για την ανάδειξη νέας Βουλής σε χρονικό διάστημα που δεν μπορεί να υπερβεί τις 30 ημέρες (αποκλειστική προθεσμία), στις οποίες

προστίθενται το πολύ άλλες 30 για τη σύγκληση της νέας Βουλής σε σύνοδο και άρα τη συγκρότησή της με την εκλογή του Προεδρείου της.

Είναι, λογικά, ενδεχόμενο να μην υπάρχει (λόγω θανάτου, παραίτησης ή αποδοχής πρότασης μομφής εναντίον του) Πρόεδρος της Βουλής ή αυτός που υπάρχει να κωλύεται προσωρινά λόγω απουσίας ή άλλου οποιουδήποτε λόγου (π.χ. ασθένεια). Στην περίπτωση αυτή η αναπλήρωση του Προέδρου της Δημοκρατίας γίνεται από έναν από τους αντιπροέδρους της Βουλής (εφόσον υπάρχει Πρόεδρος της Βουλής, από τον αντιπρόεδρο που αυτός ορίζει ή από τον πρώτο κατά την τάξη της εκλογής τους. Αν δεν υπάρχει Πρόεδρος της Βουλής, από τον πρώτο αντιπρόεδρο κατά την τάξη της εκλογής τους –άρθρο 10 παρ. 3 ΚανΒ). Αυτό ισχύει έως ότου φυσικά εκλεγεί ο νέος Πρόεδρος της Βουλής ή παύσει να υπάρχει το κώλυμα που συντρέχει στο πρόσωπο του Προέδρου της Βουλής, οπότε αυτός αναλαμβάνει αμέσως και την αναπλήρωση του Προέδρου της Δημοκρατίας.

Αντίθετα, ο Πρόεδρος της τελευταίας Βουλής (δηλαδή της Βουλής της οποίας έχει ήδη λήξει η περίοδος ή η οποία έχει διαλυθεί) δεν αναπληρώνεται στην αρμοδιότητα του άρθρου 34 παρ. 1 από τους αντιπροέδρους της τελευταίας Βουλής, αλλά από την Κυβέρνηση συλλογικά. Αυτό ορίζεται απευθείας από το άρθρο 34 παρ. 1 Σ., παρότι κατά το άρθρο 9 παρ. 2 ΚανΒ ο Πρόεδρος και οι Αντιπρόεδροι της Βουλής διατηρούν το αξίωμά τους και μετά τη διάλυση της Βουλής ή τη λήξη της περιόδου και έως την έναρξη των εργασιών της Βουλής της επόμενης βουλευτικής περιόδου.

Η αρμοδιότητα της αναπλήρωσης του Προέδρου της Δημοκρατίας ανατίθεται στον Πρόεδρο της Βουλής ή στην Κυβέρνηση συλλογικά ως όργανα. Ο προσωπικός φορέας του αξιώματος του Προέδρου της Βουλής δεν παύει να ασκεί το αξίωμα του Προέδρου της Βουλής και δεν υποκαθίσταται ως πρόσωπο στη θέση του Προέδρου της Δημοκρατίας. Δεν ενεργεί ως Πρόεδρος της Δημοκρατίας (δηλαδή ως νέος προσωπικός φορέας του αξιώματος αυτού), αλλά ως Πρόεδρος της Βουλής-αναπληρωτής του Προέδρου της Δημοκρατίας (δηλαδή ως άλλο όργανο στις αρμοδιότητες του οποίου εμπίπτει και η αναπλήρωση του Προέδρου της Δημοκρατίας).

Το ίδιο ισχύει και για την Κυβέρνηση, η οποία –εφόσον συντρέχουν οι προϋποθέσεις, δηλαδή η άρνηση ή η έλλειψη του Προέδρου της τελευταίας Βουλής– ενεργεί άλλοτε ως συλλογικό όργανο που ασκεί τις κατά το άρθρο 82 Σ. αρμοδιότητές της και άλλοτε ως συλλογικό όργανο-αναπληρωτής του Προέδρου της Δημοκρατίας.

Υποστηρίζεται η άποψη (Αρ. Μάνεσης & Α. Μανιτάκης 1991) πως όταν η αναπλήρωση του Προέδρου της Δημοκρατίας γίνεται από τον Πρόεδρο της Βουλής, τότε οι αρμοδιότητες του αρχηγού του κράτους ανατίθενται στον Πρόεδρο της Βουλής ως άτομο (*intuitu personae*), έχουμε δηλαδή υποκατάσταση προσώπου στις προεδρικές αρμοδιότητες· αντίθετα, όταν η αναπλήρωση του Προέδρου της Δημοκρατίας γίνεται από την Κυβέρνηση συλλογικά, έχουμε υποκατάσταση οργάνου, εφόσον ένα συλλογικό όργανο ασκεί τις αρμοδιότητες του Προέδρου της Δημοκρατίας, δηλαδή ενός μονοπρόσωπου οργάνου.

Η άποψη αυτή βασίζεται στη μετατόπιση από τη διάκριση ανάμεσα σε όργανα μονοπρόσωπα (όπως ο Πρόεδρος της Βουλής και ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας) και όργανα συλλογικά (όπως η Κυβέρνηση) στη διάκριση ανάμεσα στα όργανα αυτά καθαυτά και τους προσωπικούς φορείς των οργάνων. Υποστηρίζει, συνεπώς, η άποψη αυτή ότι όταν η αναπλήρωση του Προέδρου της Δημοκρατίας γίνεται από τον Πρόεδρο της Βουλής, τότε γίνεται από τον προσωπικό φορέα άλλου οργάνου και όχι από άλλο μονοπρόσωπο όργανο. Αντίθετα, όταν η αναπλήρωση γίνεται από την Κυβέρνηση συλλογικά, τότε αυτή γίνεται από άλλο όργανο ως τέτοιο (Ευ. Βενιζέλος 1991).

Άμεση συνέπεια της άποψης αυτής είναι η θέση ότι ο Πρόεδρος της Βουλής κατά τη διάρκεια της αναπλήρωσης του Προέδρου της Δημοκρατίας υπόκειται στα προεδρικά ασυμβίβαστα του άρθρου 30 παρ. 2 Σ. και, άρα, ότι αναστέλλεται η ιδιότητά του ως βουλευτή και Προέδρου της Βουλής και συνεπώς δεν μπορεί να μετέχει στις κοινοβουλευτικές διαδικασίες, στις οποίες περιλαμβάνεται και η εκλογή του νέου Προέδρου της Δημοκρατίας. Η κατοχή όμως της ιδιότητας του βουλευτή και του Προέδρου της Βουλής είναι προϋπόθεση για την άσκηση και της αρμοδιότητας της αναπλήρωσης του Προέδρου της Δημοκρατίας, η οποία ανήκει στο όργανο «Πρόεδρος της Βουλής». Άλλωστε, ο Πρόεδρος της Βουλής υπόκειται στα κωλύματα και τα ασυμβίβαστα των βουλευτών (άρθρα 56 και 57 Σ.) καθώς και στα πρόσθετα ασυμβίβαστα του Προέδρου της Βουλής (άρθρο 81 παρ. 3), με τα οποία αναστέλλεται επιπλέον η άσκηση οποιασδήποτε επαγγελματικής δραστηριότητας. Η θέση αυτή έχει ως αποτέλεσμα τη μετατροπή ενός απόλυτου ασυμβίβαστου (άρθρο 30 παρ. 2 Σ.) σε απλή προσωρινή αναστολή μιας ιδιότητας και οδηγεί στο λογικά και συστηματικά αντιφατικό αποτέλεσμα να αναστέλλεται η ιδιότητα που είναι προϋπόθεση για την αναπλήρωση. Επιπλέον, οδηγεί στην ύπαρξη δύο τουλάχιστον διαφορετικών αναπληρωτών του Προέδρου της Δημοκρατίας, εφόσον –κατά τη λογική αυτή– ο Πρόεδρος της Βουλής ως αναπληρωτής του Προέδρου της Δημοκρατίας δεν μπορεί να μετάσχει ως υποψήφιος στις βουλευτικές εκλογές που ενδέχεται να μεσολαβήσουν λόγω αδυναμίας εκλογής νέου Προέδρου της Δημοκρατίας (άρθρο 32 παρ. 4 Σ.). Στην περίπτωση αυτή η νέα Βουλή, πριν προβεί στην εκλογή Προέδρου της Δημοκρατίας συγκροτείται καταρχήν σε σώμα και εκλέγει τον Πρόεδρό της, ο οποίος υποχρεωτικά πλέον αναλαμβάνει και την αρμοδιότητα της αναπλήρωσης του Προέδρου της Δημοκρατίας.

Η άποψη αυτή επιλέγει ως βασική θεωρητική αναγωγή την αρχή της διάκρισης των εξουσιών και στηρίζει σε αυτή τη θέση πως είναι θεωρητικά και συνταγματικά αδιανόητο ο επικεφαλής της εκτελεστικής εξουσίας να είναι μέλος του νομοθετικού οργάνου (στο οποίο ανήκουν επιπροσθέτως και άλλες αρμοδιότητες, όπως η εκλογή του Προέδρου της Δημοκρατίας). Στο επίπεδο όμως του Προέδρου της Δημοκρατίας το Σύνταγμα εισάγει εξαρχής ρυθμίσεις που συνιστούν όχι επιβεβαίωση της αρχής της διάκρισης των εξουσιών, αλλά πανηγυρικά απόκλιση από αυτήν, εφόσον ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας είναι παράγων και της νομοθετικής (άρθρο 26 παρ. 1 Σ.) και της εκτελεστικής (άρθρο 26 παρ. 2 Σ.) εξουσίας, οι οποίες διασταυρώνονται στο πρόσωπό του.

Αντίθετα η άποψη αυτή υποτιμά τη δημοκρατική αρχή, γιατί οδηγεί σε αλλοίωση του συσχετισμού των κοινοβουλευτικών δυνάμεων, εφόσον ένας βουλευτής εκλεγμένος με τους συνδυασμούς συγκεκριμένου κόμματος (όπως είναι ο Πρόεδρος της ελληνικής Βουλής, σε αντίθεση π.χ. με τον Βρετανό speaker) αφαιρείται από τη δύναμη των βουλευτών του κόμματος αυτού –αφαίρεση που μπορεί να είναι κρίσιμη σε αριθμητικά οριακές περιπτώσεις. Οι περιπτώσεις μάλιστα αυτές δεν περιλαμβάνουν μόνο τη διαδικασία εκλογής νέου Προέδρου της Δημοκρατίας, αλλά και την αποδοχή ή την απόρριψη της πρότασης εμπιστοσύνης νέας Κυβέρνησης η οποία μπορεί να διοριστεί από τον Πρόεδρο της Βουλής-αναπληρωτή του Προέδρου της Δημοκρατίας μετά από γενικές βουλευτικές εκλογές ή στο μέσον της βουλευτικής περιόδου και να εμφανιστεί ενώπιον της Βουλής (υποχρεωτικά μέσα σε αποκλειστική προθεσμία 15 ημερών κατά το άρθρο 84 παρ. 1 Σ.), ενώ παράλληλα δεν έχει ακόμη αρχίσει ή συνεχίζεται η διαδικασία εκλογής νέου Προέδρου της Δημοκρατίας κατά το άρθρο 32 Σ. Σε μία παρόμοια περίπτωση η ψήφος του Προέδρου της Βουλής θα μπορούσε να αποβεί καθοριστική, εάν απέχει ένας βουλευτής και οι υπόλοιπες πολιτικές δυνάμεις ισοψηφούν 149-149 (οριακό ενδεχόμενο, που όμως θα μπορούσε να προκύψει μετά τις εκλογές του Απριλίου 1990).

Οι ασύμβατες αυτές έννομες συνέπειες επεκτείνονται, αν λάβουμε υπόψη ότι παρόμοια προβλήματα μπορούν να εμφανιστούν όταν η αναπλήρωση του Προέδρου της Δημοκρατίας γίνεται από την Κυβέρνηση συλλογικά. Ενώ συμβαίνει αυτό, μπορεί να συγκληθεί η τελευταία Βουλή (που έληξε η περιόδός της ή διαλύθηκε), για να αποφασίσει αν συντρέχει λόγος εκλογής νέου Προέδρου, επειδή παρατείνεται πέραν των 30 ημερών η αδυναμία του Προέδρου της Δημοκρατίας να ασκήσει τα καθήκοντά του (άρθρο 34 παρ. 2 Σ.).

Το ζήτημα συνεπώς της νομικής φύσης της αναπλήρωσης του Προέδρου της Δημοκρατίας από τον Πρόεδρο της Βουλής και του αποκλεισμού του τελευταίου από τα βουλευτικά του καθήκοντα όσο διαρκεί η αναπλήρωση καθίσταται οξύ και μείζον ζήτημα ερμηνείας του Συντάγματος. Το θεμελιώδες ερώτημα είναι αν μια πρόταση ερμηνείας και μάλιστα συγκεκριμένης ερμηνείας (ερμηνείας εφαρμογής σε συγκεκριμένη περίπτωση) του Συντάγματος μπορεί να καταλήγει σε κανονιστικά αποτελέσματα που αλλοιώνουν τον

συσχετισμό των κοινοβουλευτικών και εμμέσως των εκλογικών δυνάμεων. Ή αν, αντιθέτως, η ερμηνεία του Συντάγματος, για να διαφυλάξει τον νομικό χαρακτήρα και του Συντάγματος και της ίδιας, οφείλει να αναχθεί στις οργανωτικές βάσεις του πολιτεύματος και πρωτίστως στη δημοκρατική αρχή και στην κοινοβουλευτική αρχή που εκκινούν από την υποχρέωση σεβασμού και μη αλλοίωσης του συσχετισμού των εκλογικών και κοινοβουλευτικών δυνάμεων.

Η θεωρητική αυτή συζήτηση προσέλαβε ιδιαίτερη οξύτητα το 1985 με αφορμή την παραίτηση του Κ. Καραμανλή και την ανάληψη των καθηκόντων του αναπληρωτή του Προέδρου της Δημοκρατίας από τον τότε Πρόεδρο της Βουλής Ι. Αλευρά. Τέθηκε τότε το ερώτημα αν ο Πρόεδρος της Βουλής, ενώ αναπληρώνει τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, μπορεί να μετάσχει –ως βουλευτής– στις ψηφοφορίες για την εκλογή του νέου Προέδρου της Δημοκρατίας (η λεγόμενη ψήφος Αλευρά). Το ερώτημα αποδείχθηκε κρίσιμο, γιατί ο νέος Πρόεδρος της Δημοκρατίας Χρ. Σαρτζετάκης εκλέχτηκε στην τρίτη ψηφοφορία με την οριακή πλειοψηφία των 180/300 ψήφων. Τέθηκε τότε ταυτόχρονα και ζήτημα για την αρμοδιότητα της Βουλής να επιλαμβάνεται παρόμοιων θεμάτων και να αποφασίζει ως προς τη νόμιμη συγκρότησή της και τη συμμετοχή ή μη του Προέδρου της στις ψηφοφορίες αυτές (για τα σχετικά ζητήματα βλ. την εκτενή μελέτη των Αρ. Μάνεση & Α. Μανιτάκη, 1991 και την απάντηση του Ευ. Βενιζέλου, 1991).

Δεν υπήρχε ούτε υπάρχει όμως άλλο όργανο αρμόδιο για τη νομική επίλυση αυτού του ζητήματος που αφορά τη σύνθεση και λειτουργία της Βουλής. Η Βουλή, όπως είδαμε (Πρώτο Μέρος, Κεφάλαιο Δ΄) προβαίνει σε έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων κατά τη φάση της ψήφισής τους και είναι αποκλειστικά αρμόδια για την επίλυση όλων των ζητημάτων που αφορούν την ερμηνεία και εφαρμογή των άρθρων 70-76 Σ. και των αντίστοιχων διατάξεων του ΚανΒ που διέπουν την άσκηση του νομοθετικού έργου. Με εξαίρεση τις προβλέψεις του άρθρου 73 παρ. 2 για τους συνταξιοδοτικούς νόμους, όλα τα άλλα ζητήματα θεωρείται από τη νομολογία ότι ανήκουν στα δικαστικώς ανέλεγκτα *interna corporis*, στο πλαίσιο της αρχής της διάκρισης των εξουσιών και της εσωτερικής αυτονομίας της Βουλής. Άλλωστε αν ετίθετο όντως ζήτημα αναστολής, δηλαδή προσωρινού ασυμβίβαστου της ιδιότητας του βουλευτή - Προέδρου της Βουλής με την ιδιότητα του αναπληρωτή του Προέδρου της Δημοκρατίας, αυτό το προσωρινό ασυμβίβαστο θα μπορούσε να ζητηθεί από οποιονδήποτε είχε έννομο συμφέρον (κάθε Έλληνα πολίτη - εκλογέα εγγεγραμμένο στους εκλογικούς καταλόγους) να εφαρμοσθούν αναλόγως τα άρθρα 57 παρ. 3 και 100 παρ. 1 περ. γ Σ. να διαγνωσθεί δικαστικά με αίτηση ενώπιον του ΑΕΔ του άρθρου 100 Σ. Κανείς όμως δεν θεώρησε τότε ότι πρέπει να αναλάβει αυτή τη δικονομική πρωτοβουλία καθιστώντας το ζήτημα της λεγόμενης ψήφου Αλευρά, της συμμετοχής δηλαδή του Προέδρου της Βουλής όσο χρόνο αναπληρώνει τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας ως βουλευτή στις κοινοβουλευτικές ψηφοφορίες και ιδίως στην ψηφοφορία για την εκλογή νέου Προέδρου της Δημοκρατίας, δικαστικά ελέγξιμο. Η δε αίτηση

ακυρώσεως ενώπιον του ΣτΕ κατά της εκλογής του νέου Προέδρου της Δημοκρατίας από τη Βουλή απορρίφθηκε ως απαράδεκτη (ΣτΕ (Ολ.) 2862/1985).

Πρόταση αναθεώρησης του άρθρου 34 ώστε να περιληφθεί στο Σύνταγμα, ως ρητή διάταξη, η αναστολή της βουλευτικής ιδιότητας του Προέδρου της Βουλής όσο αυτός αναπληρώνει τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, υπέβαλε η Νέα Δημοκρατία κατά την αναθεωρητική διαδικασία της περιόδου 1996-2001, αλλά αυτή δεν έγινε δεκτή. Η απόρριψή της συνιστά πρόσθετο, ιστορικού χαρακτήρα, επιχείρημα υπέρ της άποψης ότι ο Πρόεδρος της Βουλής διατηρεί πάντα τη βουλευτική ιδιότητα και μετέχει στον κοινοβουλευτικό συσχετισμό δυνάμεων. Το ίδιο ζήτημα επανήλθε έμμεσα και με την πρόταση αναθεώρησης που υπέβαλε η Νέα Δημοκρατία το 2006. Όπως όμως σημειώθηκε, λόγω της αποχώρησης του ΠΑΣΟΚ από την αναθεωρητική διαδικασία, αυτή δεν τελεσφόρησε με εξαίρεση τις τρεις ήσσονος σημασίας διατάξεις στις οποίες αναφερθήκαμε. Άρα και το 2008 το συνταγματικό καθεστώς του Προέδρου της Βουλής ως αναπληρωτή του Προέδρου της Δημοκρατίας παρέμεινε αλώβητο. Το ζήτημα δεν επανήλθε στην αναθεωρητική διαδικασία της περιόδου 2018-2019. Ούτε με τη μορφή σχετικής πρότασης κατά το άρθρο 110 Σ. ούτε με τη μορφή επιστημονικής άποψης ότι πρέπει να αναληφθεί σχετική αναθεωρητική πρωτοβουλία. Αυτό δείχνει ότι όλες οι πολιτικές δυνάμεις αλλά και η επιστημονική κοινότητα έχουν αντιληφθεί ότι μια προσέγγιση της θεσμικής θέσης του Προέδρου της Βουλής ως αναπληρωτή του Προέδρου της Δημοκρατίας, όπως αυτή που προτάθηκε το 1985 από όσους τάχθηκαν κατά της λεγόμενης ψήφου Αλευρά, δεν βρίσκεται σε αρμονία με τη δημοκρατική και την κοινοβουλευτική αρχή που ανήκουν στον σκληρό πυρήνα των μη υποκειμένων σε αναθεώρηση αρχών και διατάξεων κατά το άρθρο 110 παρ. 1 Σ.

Ο Πρόεδρος συνεπώς της Βουλής ως αναπληρωτής του Προέδρου της Δημοκρατίας εξακολουθεί να έχει τη βουλευτική ιδιότητα, αναπληρώνεται όμως στα καθήκοντα του Προέδρου της Βουλής (ιδιότητα που φυσικά έχει) από τους αντιπροέδρους (άρθρο 140 παρ. 9 ΚανΒ) για να διευκολυνθεί στην άσκηση των πολλαπλών καθηκόντων του. Το γεγονός ότι ο Πρόεδρος της Βουλής - αναπληρωτής του Προέδρου της Δημοκρατίας έχει τη βουλευτική ιδιότητα δεν τον απαλλάσσει από την αυτονόητη υποχρέωση πολιτικής διακριτικότητας που επιβάλλει η θέση του. Αυτό όμως δεν αποκλείει ούτε τη συμμετοχή του στις κοινοβουλευτικές διαδικασίες (και μάλιστα τις ιδιαίτερα οριακές και κρίσιμες, όπως οι ψηφοφορίες του άρθρου 32 ή του άρθρου 84) ούτε τη συμμετοχή του ως υποψηφίου σε βουλευτικές εκλογές που τυχόν θα μεσολαβήσουν. Κάτι τέτοιο θα συνιστούσε, άλλωστε, στέρηση του παθητικού εκλογικού του δικαιώματος, που φυσικά δεν προβλέπεται ρητά από το Σύνταγμα, και θα οδηγούσε στον αποκλεισμό

από τη νέα Βουλή ενός προσώπου το οποίο –για να κατέχει ήδη το αξίωμα του Προέδρου της Βουλής– μπορεί να παίξει σημαντικό ρόλο και το οποίο οδηγείται –κατά την αντίθετη άποψη– σε αναγκαστικό πολιτικό παροπλισμό, επειδή έτυχε να αναλάβει για κάποιο (μικρό πιθανότατα) χρονικό διάστημα τα καθήκοντα του αναπληρωτή του Προέδρου της Δημοκρατίας.

Το νομικό καθεστώς του αναπληρωτή του Προέδρου της Δημοκρατίας είναι διαφορετικό από αυτό του Προέδρου της Δημοκρατίας στο πιο κρίσιμο ζήτημα: στις αρμοδιότητες που αυτός διαθέτει.

Ο αναπληρωτής του Προέδρου της Δημοκρατίας δεν μπορεί λοιπόν να προβεί: σε (α) *διάλυση της Βουλής* κατά το άρθρο 41 (αντίθετα η Βουλή διαλύεται υποχρεωτικά κατά το άρθρο 32 παρ. 4)· (β) *σε παύση της Κυβέρνησης* (που μετά την αναθεώρηση δεν υφίσταται ως δυνατότητα, εφόσον η απαλλαγή της Κυβέρνησης από τα καθήκοντά της γίνεται μόνον εάν αυτή καταψηφιστεί στη Βουλή ή παραιτηθεί – οπότε και εφαρμόζονται οι διατάξεις των άρθρων 38 παρ. 1 και 37 παρ. 3, που ενδέχεται να οδηγήσουν και σε διάλυση της Βουλής λόγω αδυναμίας σχηματισμού Κυβέρνησης· (γ) *σε προκήρυξη δημοψηφίσματος* (παρότι η σχετική αρμοδιότητα ανήκει πλέον ουσιαστικά στη Βουλή κατά το αναθεωρημένο άρθρο 44 παρ. 2 Σ.).

Το εδάφιο β΄ της παραγράφου 1 του άρθρου 34 Σ. δημιουργεί πλέον σοβαρά προβλήματα εναρμόνισής του με τις αναθεωρημένες διατάξεις των άρθρων 37, 38 και 41 Σ., γιατί η διατύπωσή του παρέμεινε η ίδια παρά την αναθεώρηση των διατάξεων που διέπουν τις αντίστοιχες αρμοδιότητες του Προέδρου της Δημοκρατίας. Οι αρμοδιότητες που δεν μπορούν να ασκηθούν κατά τη διάρκεια της αναπλήρωσης ανήκουν στις ουσιαστικές αρμοδιότητες που διέθετε ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας πριν από την αναθεώρηση του 1986, ενώ τώρα έχουν – σε μεγάλο βαθμό– χάσει την ιδιαίτερη αυτή σημασία τους.

Η αναπλήρωση του Προέδρου της Δημοκρατίας είναι –όπως σημειώθηκε ήδη– πάντοτε προσωρινή· άρα η διάρκειά της εξαρτάται από τη διάρκεια της διαδικασίας εκλογής του νέου Προέδρου της Δημοκρατίας (όταν η θέση είναι κενή) ή από τη διάρκεια της απουσίας ή του κωλύματος (όταν υπάρχει εν ενεργεία ΠτΔ).

Στη δεύτερη αυτή περίπτωση –της αδυναμίας άσκησης των καθηκόντων του Προέδρου της Δημοκρατίας– το Σύνταγμα (άρθρο 34 παρ. 2) θέτει έναν διπλό χρονικό φραγμό. Σε *πρώτη φάση* και αν η αδυναμία του Προέδρου της Δημοκρατίας να ασκήσει τα καθήκοντά του παρατείνεται και πέρα από 30 ημέρες, συγκαλείται υποχρεωτικά η

Βουλή (σε ειδική σύνοδο), ακόμη και αν αυτή έχει διαλυθεί –ή (για την ταυτότητα του νομικού λόγου) έχει λήξει η περίοδός της– για να αποφασίσει αν συντρέχει ανάγκη εκλογής νέου Προέδρου. Η απόφαση αυτή (που συνεπάγεται ουσιαστικά την έκπτωση του Προέδρου της Δημοκρατίας) λαμβάνεται με την (αυξημένη) πλειοψηφία των 3/5 του συνόλου των μελών της Βουλής (σύμφωνα με την ειδικότερη διαδικασία που προβλέπεται στο άρθρο 151 ΚανΒ). Στο άρθρο 34 παρ. 2 προβλέπεται έτσι η μία από τις τρεις περιπτώσεις «αναβίωσης» της Βουλής που έχει ήδη διαλυθεί ή έχει λήξει η περίοδός της. Στη σχετική ψηφοφορία μετέχουν φυσικά και οι βουλευτές που είναι μέλη της Κυβέρνησης, η οποία ενδέχεται να αναπληρώνει συλλογικά τον ΠτΔ, και ο Πρόεδρος της Βουλής, ακόμη και όταν η αναπλήρωση του Προέδρου της Δημοκρατίας γίνεται από αυτόν.

Η *δεύτερη φάση* είναι το ακραίο όριο των έξι μηνών που θεσπίζει το εδάφιο β΄ της παραγράφου 2 του άρθρου 34. Σε κάθε λοιπόν περίπτωση η εκλογή νέου Προέδρου της Δημοκρατίας δεν μπορεί να καθυστερήσει περισσότερο από *έξι συνολικά μήνες*, αφότου άρχισε η αναπλήρωση του Προέδρου της Δημοκρατίας λόγω της αδυναμίας του να ασκήσει τα καθήκοντά του. Στην περίπτωση αυτή ο Πρόεδρος της Βουλής – εφόσον συντρέχουν οι χρονικές προϋποθέσεις– συγκαλεί τη Βουλή για εκλογή νέου ΠτΔ κατά το άρθρο 32 παρ. 1 Σ., χωρίς να είναι αναγκαία η προηγούμενη απόφαση της Βουλής κατά το εδάφιο α΄ της παραγράφου 2 του άρθρου 34. Η απόφαση αυτή είναι αναγκαία όταν δεν έχει ακόμη συμπληρωθεί το εξάμηνο και μπορεί να ληφθεί εφόσον έχουν ήδη περάσει οι 30 πρώτες ημέρες της αναπλήρωσης. Ως αδυναμία άσκησης των καθηκόντων του Προέδρου της Δημοκρατίας κατά το άρθρο 34 δεν μπορεί βέβαια να νοηθεί η απουσία του Προέδρου της Δημοκρατίας στο εξωτερικό –ακόμη και η μακρά, εφόσον υπάρχουν σχετικές ανάγκες– στο πλαίσιο της αρμοδιότητάς του να εκπροσωπεί διεθνώς τη χώρα (άρθρο 36 παρ. 1 σε συνδυασμό προς τον κανόνα της προσυπογραφής του άρθρου 35 παρ. 1 Σ.).

Βιβλιογραφικές αναφορές :

Για τα ασυμβίβαστα και την αναπλήρωση του ΠτΔ, που το 1985 προκάλεσε έντονο διάλογο στον χώρο της επιστήμης του συνταγματικού δικαίου (με αφορμή την «ψηφο Αλευρά»), βλ.:

Ευάγγελος Βενιζέλος, Η αναπλήρωση του Προέδρου της Δημοκρατίας και η δοκιμασία της ερμηνείας του Συντάγματος, ΝοΒ, 1991, σελ. 1313 επ.,

Ευάγγελος Βενιζέλος, Η δοκιμασία του διαλόγου και η ερμηνεία του Συντάγματος στο παράδειγμα της «ψήφου Αλευρά», ΝοΒ, 1992, σελ. 969-981,

Αρ. Μάνεσης & Α. Μανιτάκης, Ο θεσμός της αναπλήρωσης του Προέδρου της Δημοκρατίας κατά το ισχύον Σύνταγμα, ΝοΒ, 1991, σελ. 1 επ.